

PRIVREMENI IZVEŠTAJ
30. april – 14. maj 2024.

17. maj 2024. godine

I. IZVRŠNI REZIME

- S obzirom na to da nakon izbora 2023. godine nije formirana većina u Skupštini grada Beograda, predsednica Narodne skupštine je 3. aprila 2024. godine raspisala nove izbore koji će se održati 2. juna. Nakon toga, zbog ponovljenih zahteva opozicije da se istog dana održe delimični lokalni izbori i nakon produženih pregovora, predsednica Narodne skupštine je 26. aprila raspisala lokalne izbore u mestima u kojima nisu održani lokalni izbori u decembru 2023. godine. Ovi izbori će se održati u kontekstu nastavljene dominacije vladajuće stranke i predsednika, fragmentacije opozicije, duboko ukorenjene polarizacije i čestih prevremenih izbora. Neke opozicione stranke bojkotuju ove izbore, dok su neke odlučile da učestvuju ili kao uslov za svoje učešće traže sprovođenje određenih zahteva pre izbora.
- Lokalni izbori su regulisani na osnovu Zakona o lokalnim izborima (ZLI), Zakona o izboru narodnih poslanika (ZINP) i Zakona o jedinstvenom biračkom spisku (ZJBS). Dana 2. maja uspostavljena je nova skupštinska radna grupa koju čine predstavnici vladajućih i opozicionih stranaka i civilnog društva, kojoj su glavni prioritet preporuke ODIHR-a relevantne za trenutni izborni kontekst. Do današnjeg dana, pored dopuna ZJBS donetih 10. maja, nisu usvojene nikakve druge izmene primenjive na ove izbore.
- Za sprovođenje lokalnih izbora zadužene su lokalne izborne komisije (LIK) i birački odbori (BO). Republička izborna komisija ima ograničenu zakonsku nadležnost za lokalne izbore. LIK i BO rade u stalnom i proširenom sastavu, a članove stalnog sastava predlažu odborničke grupe zastupljene u lokalnoj skupštini dok članove proširenog sastava predlažu podnosioci izbornih lista. Sednice LIK su javne, odluke se moraju objaviti na internetu u roku od 24 sata. Do sada, bez obzira na veoma kratak vremenski period, LIK su ispunile sve zakonske rokove i pripreme za izbore su u toku.
- Građani koji imaju najmanje 18 godina na dan izbora imaju pravo glasa, osim onih kojima je odlukom suda u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost. Prema podacima iz aprila 2024. godine, oko 4,2 miliona birača je upisano da glasa na teritorijama jedinica lokalnih samouprava u kojima će biti održani lokalni izbori. Građani mogu proveriti svoje podatke uvidom u jedinstveni birački spisak (JBS) i zatražiti ispravku svojih podataka. Nekoliko sagovornika misije za posmatranje izbora (MPI) ODIHR-a izrazilo je zabrinutost oko tačnosti JBS zbog navodne zloupotrebe JBS u prošlosti. ZJBS je dopunjen 10. maja kako bi se odgovorilo na navodne organizovane migracije birača u vezi sa izborima u decembru 2023. godine. Nakon ovih dopuna, birači će biti upisani u birački spisak na osnovu svog prebivališta koje su imali na dan 3. jula 2023. godine.
- Sa prikupljanjem potpisa i predajom izbornih lista počelo se nakon raspisivanja izbora i završeno je 12. maja. Građani koji imaju pravo glasa mogu biti birani za odbornike u mestu u kojem su upisani kao birači. Izborne liste lokalnoj izornoj komisiji mogu podneti političke stranke, koalicije političkih stranaka i grupe građana. Uz prijavu za podnošenje i proglašenje izborne liste moraju se podneti overeni potpisi birača koji imaju pravo glasa. Birač može dati potpis podrške samo jednoj izbornog listi. Sagovornici MPI ODIHR-a su izrazili zabrinutost zbog toga što neki od učesnika izbora potencijalno koriste falsifikovane potpise koje su overili opštinski organi kao i da neke opozicione liste teško mogu da pristupe overi pred organima za overu potpisa.

- Učesnici na izborima mogu voditi kampanju od dana raspisivanja izbora, dok zakon propisuje da zvanični period kampanje sa jednakim uslovima kampanje u medijima počinje nakon proglašavanja konačnih izbornih listi. Vođenje kampanje na internetu nije regulisano. Do sada je MPI ODIHR-a konstatovala ograničeno korišćenje tradicionalnih aktivnosti vođenja kampanje uživo. Učesnici na izborima i politički akteri koji bojkotuju izbore su aktivni na društvenim mrežama. Ostaje dugoročna zabrinutost zbog moguće kupovine glasova i pritiska na zaposlene u javnom sektoru. U političkom diskursu su dominantna nacionalna pitanja i nastojanja države da se nosi sa geopolitičkom dinamikom u regionu i izvan njega, mada se pojavljuju i teme lokalne infrastrukture.
- Uprkos povećanju broja žena u skupštini, žene su i dalje nedovoljno zastupljene u Narodnoj skupštini i na ostalim pozicijama na kojima se donose odluke. U novoj vladi ima 10 ministarki od ukupno 31 ministarstva, žene su negde gradonačelnice, a 95 mandata od ukupno 250 (38 procenata) u skupštini, uključujući i predsednicu Narodne skupštine, pripada ženama, što je više u poređenju sa 87 mandata koliko je bilo u prethodnom sazivu Narodne skupštine. Zakon propisuje kvotu od 40 procenata za manje zastupljeni pol na izbornim listama, uz striktno kriterijume o redosledu kandidata.
- Učesnici na izborima mogu finansirati kampanju iz javnih i privatnih sredstava. Postoje ograničenja za pojedinačne donacije i zabrana za donacije iz određenih izvora, ali ne postoji ograničenje za potrošnju sredstava. Agencija za sprečavanje korupcije (ASK) je ovlašćena da vrši nadzor nad finansiranjem kampanje i sprečavanjem zloupotrebe državnih resursa. ASK je rasporedila 44 posmatrača na terenu koji beleže informacije o potrošnji u kampanji. Nekoliko sagovornika MPI ODIHR-a je reklo da nema poverenja u ASK jer nema proaktivan pristup u propisnom sprovođenju istraga o navodnim kršenjima.
- Ima dosta medija u medijskom sektoru, uprkos relativnom malom tržištu oglašavanja, ali sektor se bori sa finansijskom nesigurnošću i političkom polarizacijom. Izazovi u medijskom okruženju obuhvataju zastrašivanje novinara, politički i ekonomski uticaj na medije, koncentraciju medijskog vlasništva i nedosledno sprovođenje zakona. Javni medijski servisi su dužni da učesnicima na izborima obezbede jednak medijski prostor u svom programu bez naknade. Regulatorno telo za elektronske medije (REM) je ovlašćeno da prati da li pružaoци medijskih usluga poštuju zakone. REM je 7. maja doneo novi Pravilnik o načinu izvršavanja obaveza pružalaca medijskih usluga tokom izborne kampanje, uz neke manje revizije. Za razliku od prethodnih izbora, ovaj pravilnik će važiti za sve pružaoce medijskih usluga, a ne samo za javne medijske servise.
- Ustavom se prepoznaju 23 nacionalne manjine i predviđaju se privremene posebne mere da bi se osiguralo njihovo učešće i zastupljenost. U opštinama u kojima nacionalne manjine čine više od 15 procenata lokalnog stanovništva, glasački listići i ostali izborni materijali moraju biti izrađeni i na jeziku te nacionalne manjine. Podneto je nekoliko lista stranaka nacionalnih manjina koje će učestvovati na narednim izborima u opštinama u kojima postoji značajan broj stanovnika koji pripadaju nacionalnoj manjini.
- Zakonom se daje više prava podnosiocima listi dok je mogućnost za podnošenje prigovora manja za ostale zainteresovane strane i zavisi od predmeta. Zakonom se propisuje blagovremeno rešavanje izbornih sporova, ali se ne garantuje pravo na javnu sudsku raspravu. Do 11. maja, podneto je 95 prigovora, svi prigovori se tiču podnošenja i proglašenja liste kandidata. U većini prigovora se tvrdi da pojavljivanje Predsednika Aleksandra Vučića kao lidera na listi SNS nije u skladu sa njegovom ustavnom ulogom; skoro svi ovi prigovori su odbačeni jer nisu u nadležnosti LIK.
- Zakonom se propisuje da domaći i međunarodni posmatrači mogu posmatrati sve faze izbornog procesa. Dve glavne organizacije civilnog društva za posmatranje izbora planiraju da posmatraju izbore za Skupštinu grada Beograda.

II. UVOD

Nakon poziva vlasti Republike Srbije da posmatra lokalne izbore 2. juna 2024. godine, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) je 30. aprila uspostavila Misiju za posmatranje izbora (MPI).¹ Misiju predvodi Ambasador Lamberto Zanier i čini je 11 članova užeg tima u Beogradu i 18 dugoročnih posmatrača (LTO) koji su 8. maja raspoređeni na osam lokacija širom zemlje. Članovi misije dolaze iz 20 država članica OEBS-a. ODIHR je od država članica tražio da delegiraju 160 kratkoročnih posmatrača za posmatranje izbornog dana.

III. POZADINA I POLITIČKI KONTEKST

Predsednica Narodne skupštine je 3. aprila 2024. godine raspisala izbore za Skupštinu grada Beograda jer posle izbora iz 2023. godine u gradskoj skupštini nije oformljena većina.² Nakon ponovljenih zahteva opozicionih stranaka da se istog dana održe lokalni izbori i nakon produženih pregovora između poslaničkih grupa, predsednica Narodne skupštine je 26. aprila raspisala lokalne izbore za 89 lokalnih skupština u kojima nisu održani lokalni izbori u decembru 2023. godine.

Nastavlja se dominacija vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) i trenutnog Predsednika Aleksandra Vučića u političkom okruženju, koje oblikuju i fragmentacija opozicije, duboko ukorenjena polarizacija i česti prevremeni izbori.³ Na vanrednim parlamentarnim izborima od 17. decembra 2023. godine, koalicija predvođena Srpskom naprednom strankom (SNS) je osvojila 129 od ukupno 250 mandata u Narodnoj skupštini.⁴ Opoziciona koalicija Srbija protiv nasilja (SPN) osvojila je 65 mandata, što je najbolji uspeh opozicione koalicije još od 2012. godine.⁵ SNS je 1. maja oformio vladajuću koaliciju sa SPS-om i sa tri od 12 poslanika koji su izabrani sa lista nacionalnih manjina.

Vanredni lokalni izbori su održani 2023. godine u 65 gradova, opština i gradskih opština i za Skupštinu grada Beograda, istovremeno kad i vanredni parlamentarni izbori.⁶ Nakon objave izbornih rezultata, SPN je organizovala velike proteste, tvrdeći da je došlo do izborne prevare i da je organizovana migracija birača ka Beogradu.⁷ Oni su inicijalno zahtevali nove izbore za Skupštinu grada Beograda i sve lokalne skupštine na jesen uz kompletno sprovođenje svih ranijih preporuka ODIHR-a.⁸

¹ Pogledajte prethodne [izveštaje ODIHR-a o izborima u Srbiji](#).

² Nakon izbora iz 2023. godine, SNS je osvojio 49 od 110 mandata u Skupštini grada Beograda, ali nije osvojio većinu; do zakonskog roka 3. marta nije bilo kvoruma u skupštini i stoga nije bilo moguće uspostaviti funkcionalnu većinu.

³ Vanredni parlamentarni izbori od 17. decembra 2023. godine su bili treći parlamentarni izbori za manje od četiri godine i šesti izbori od 2012. godine. Poslednja dva puta parlamentarni izbori u održani kao reakcija na zahteve opozicije.

⁴ Od 2012. godine, SNS je šest puta osvojio parlamentarne i tri puta predsedničke izbore.

⁵ Pored toga, koalicija NADA je osvojila 13 mesta, Glas naroda – 13, a stranke nacionalnih manjina – 12 (Mađari – 6 mandata, Bošnjaci i Hrvati – 2, Bošnjaci – 2, Albanci – 1 i Rusi – 1 mandat). Socijalistička partija Srbije (SPS) je osvojila 18 mandata.

⁶ Istovremeno kad i parlamentarni izbori 21. juna 2020. godine, održani su lokalni izbori u skoro svim opštinama. Izbori za Skupštinu grada Beograda su poslednji put održani u aprilu 2022. godine i u decembru 2023. godine.

⁷ SPN koaliciju čine Stranka slobode i pravde (SSP), Narodni pokret Srbija (NPS), Zeleno-levi front (ZLF), Ne davimo Beograd, Ekološki ustanak (EU), Demokratska stranka (DS), Pokret slobodnih građana (PSG), Stranka Srbija Centar (SRCE), Zajedno, Pokret za preokret (PZP), Udruženi sindikati Srbije (SLOGA) i Novo lice Srbije (NLS).

⁸ U rezoluciji Evropskog parlamenta i Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija izražava se zabrinutost zbog navodnih izbornih nepravilnosti tokom izbora u decembru 2023. godine. Videti [Rezoluciju Evropskog parlamenta od 8. februara 2024. godine](#) i [EU izveštaj o napretku Srbije iz 2023. godine](#). U zaključnim [zapažanjima](#) Komiteta za ljudska prava UN, objavljenim 28. marta 2024. godine, Komitet „konstatuje uz zabrinutost da postoje pouzdani izveštaji o brojnim nepravilnostima tokom parlamentarnih i lokalnih izbora održanih u decembru 2023. godine, uključujući zloupotrebu javnih resursa, zastrašivanje i pritisak na birače, slučajevne kupovine glasova i ubacivanje više glasačkih listića u glasačke kutije odjednom, i poziva državu potpisnicu da preduzme hitnu, temeljnu i nezavisnu istragu svih navoda o nepravilnostima, da ojača nadzor nad izbornim kampanjama i sprovede sveobuhvatne programe edukacije birača”.

Kao pozitivan korak ka inkluzivnom dijalogu, nakon poziva predsednice Narodne skupštine, sve parlamentarne političke stranke su učestovale u razgovorima i navele da im je cilj da se sprovedu preporuke ODIHR-a u Narodnoj skupštini. Poziv za učešće je proširen po prvi put i na nekoliko organizacija civilnog društva. Glavna tema diskusije su bili zahtevi opozicije da se uspostavi komisija za proveru jedinstvenog biračkog spiska (JBS), jednak pristup medijima i simultano održavanje izbora. Kako je predsednica Narodne skupštine inicijalno prihvatila samo prva dva zahteva, nakon nastavka političkih pregovora, doneta je odluka da se svi izbori održe istog dana.⁹ Neke opozicione stranke iz SPN koalicije su 19. aprila odlučile da će učestvovati na predstojećim izborima, dok su se neke stranke odlučile na bojkot a neke su navele da je njihov uslov za učešće na izborima da se ne dozvoli biračima da glasaju na osnovu svog novog prebivališta, ako su se preselili u poslednjih 12 meseci i zahtevale su veći pristup javnim medijskim servisima.¹⁰

Žene su u skupštini osvojile 95 od 250 mandata (38 procenata), uključujući i mesto predsednice, što je više u odnosu na 87 mandata koliko je bilo u prethodnom sazivu Narodne skupštine; bez obzira na ovo povećanje, žene su i dalje nedovoljno zastupljene u Narodnoj skupštini i na ostalim pozicijama na kojima se odlučuje. Ukupno ima 10 žena na ministarskim pozicijama od 31 ministarstva u novoj vladi (32 procenata), što je manje u odnosu na prethodni sastav, uključujući i potpredsednika vlade i neke gradonačelničke pozicije.¹¹ Šest od ukupno 11 sudija Ustavnog suda, uključujući i predsednicu, su žene.

IV. IZBORNI SISTEM I PRAVNI OKVIR

Ovi lokalni izbori se sprovode kako bi se izabrali odbornici za Grad Beograd i još 14 drugih gradova, 52 opštine i 23 gradske opštine.¹² Lokalni odbornici se biraju na mandat od četiri godine primenom proporcionalnog predstavničkog sistema a liste koje dobiju preko 3 procenta svih glasova dobijaju mandate.¹³ Liste nacionalnih manjina su izuzete od zahteva za cenzus.

Srbija je strana potpisnica međunarodnih i regionalnih instrumenata o održavanju demokratskih izbora.¹⁴ Lokalni izbori su najpre regulisani Zakonom o lokalnim izborima (ZLI) iz 2022. godine i Zakonom o jedinstvenom biračkom spisku (ZJBS) iz 2009. godine. Za sva pitanja koja nisu izričito regulisana u okviru ZLI, važe odredbe Zakona o izboru narodnih poslanika (ZINP) kao i odluke i uputstva Republičke izborne komisije (RIK) usvojene na osnovu ZINP, koje treba da primenjuju lokalne izborne komisije (LIK).¹⁵ Međutim, sprovođenje posebnih odredbi ZINP-a koje nisu regulisane u ZLI može predstavljati izazov u praksi.¹⁶ ZLI je poslednji put izmenjen i dopunjen 23. aprila 2024. godine

⁹ Zakon o lokalnim izborima (ZLI) je izmenjen i dopunjen 23. aprila da bi se omogućilo održavanje izbora 2. juna u 89 opština.

¹⁰ Na inicijativu ProGlas-a, 9. marta su opozicione stranke potpisale Dogovor o uslovima za poštene, slobodne i fer izbore.

¹¹ Uključujući gradonačelnice Niša, Kruševca, Vršca, Užica, predsednice opština Alibunar, Apatin, Babušnica, Bački Petrovac, Bela Crkva, Beočin, Brus, Čičevac, Čoka, Kovin, Ruma, Sremska Mitrovica, Surdulica, Trstenik, Varvarin, Bajina Bašta i načelnicu podunavskog okruga.

¹² U Srbiji je lokalna samouprava organizovana u okviru 29 gradova, uključujući i glavni grad Beograd, i 145 opština. Pet gradova (Beograd, Niš, Požarevac, Užice i Vranje) su dalje podeljeni u gradske opštine. Grad Beograd u okviru svojih administrativnih granica ima ukupno 17 gradskih opština.

¹³ Ako nijedna izborna lista ne pređe cenzus, onda sve liste koje su osvojile glasove učestvuju u raspodeli mandata.

¹⁴ Uključujući i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine, Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine, Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije iz 1965. godine, Konvenciju UN protiv korupcije iz 2003. godine, Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom iz 2006. godine, kao i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima iz 1950. godine.

¹⁵ Zakonski propisi koji se primenjuju na ove izbore su između ostalog Zakon o finansiranju političkih aktivnosti (ZFPA), Zakon o sprečavanju korupcije iz 2019. godine, Zakon o političkim strankama iz 2009. godine, Zakon o upravnim sporovima iz 2016. godine, Zakon o opštem upravnom postupku iz 2016. godine i Krivični zakonik iz 2005. godine.

¹⁶ Na primer, ZINP predviđa uspostavljanje *ad hoc* Nadzornog odbora za izbornu kampanju Narodne skupštine, ali nije jasno da li se to odnosi i na lokalne izbore. U ZLI nema odredaba o akreditaciji posmatrača dok na osnovu ZINP samo RIK može akreditovati posmatrača.

kako bi se omogućilo održavanje lokalnih izbora 2. juna, istovremeno kada i izbori za Skupštinu grada Beograda.¹⁷

Međuresorna vladina Radna grupa za koordinaciju i praćenje sprovođenja preporuka ODIHR-a za unapređenje izbornih uslova je privremeno ponovo sazvana u martu 2024. godine u okviru tehničke vlade i pripremila je izmene i dopune zakona koji se tiču izbora sa ciljem da se odgovori na neke preporuke ODIHR-a.¹⁸ Iako je nekoliko sagovornika ODIHR-a pozdravilo predložene izmene kao potencijalno poboljšanje, neki su naglasili da su ove izmene uglavnom tehničke prirode i da je potrebno stvarno sprovođenje postojećih zakona kako bi se rešili problemi prisutni tokom prethodnih izbora. Te izmene još nisu predložene u Narodnoj skupštini.

Nova skupštinska Radna grupa za unapređenje izbornih uslova koju čine predstavnici vladajućih i opozicionih stranka i predstavnika civilnog društva uspostavljena je 2. maja. Trenutni fokus radne grupe su izmene i dopune koje se odnose na sve prethodne ODIHR preporuke, ali je istovremeno i dat prioritet preporukama koje se tiču trenutnog izbornog procesa. Do današnjeg dana, osim dopuna ZJBS od 10. maja, nije bilo drugih usvojenih izmena koje se tiču ovih izbora.

V. ORGANI ZA SPROVOĐENJE IZBORA

Lokalne izbore sprovode organi za sprovođenje izbora koji su podeljeni u dva nivoa, a te organe na ovim izborima čini 90 lokalnih izbornih komisija (LIK), po jedna za svaku teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave u kojoj će biti održani izbori 2. juna, kao i nekih 4.450 biračkih odbora (BO), po jedan za svako izborno mesto. RIK ima ograničenu nadležnost na lokalnim izborima.¹⁹

Svaka LIK ima predsednika i redovne članove, kao i njihove zamenike i radi u stalnom i proširenom sastavu.²⁰ Članove stalnog sastava predlažu odborničke grupe srazmerno njihovoj zastupljenosti u lokalnim skupštinama.²¹ Prošireni sastav čine članovi koje su predložili predstavnici učesnika na izborima, koji mogu predložiti članove čim njihova izborna lista bude proglašena, ali najkasnije 25. maja. Zakonom se predviđa da prilikom predlaganja članova LIK-a treba voditi računa o jednakoj rodnoj zastupljenosti i uključivanju osoba sa invaliditetom, ali ne postoje mehanizmi za izvršenje ove zakonske odredbe. RIK organizuje obuku za članove LIK-a, sa naglaskom na mandat LIK-a kao i za rešavanje po prigovorima i zahtevima za poništavanje rezultata.

¹⁷ Na osnovu najnovijih izmena i dopuna produžen je vremenski period za raspisivanju izbora i prilagođen je vremenski razmak između raspisivanja i održavanja izbora, kojim se predviđa da odluka o raspisivanju lokalnih izbora može biti doneta najranije 150 dana pre isteka mandata (ranije 120 dana) i najkasnije 45 dana pre isteka mandata odbornika, i da ne sme proći manje od 30 dana (ranije 45 dana) i ne više od 60 dana od dana raspisivanja lokalnih izbora do dana glasanja. Ovim izmenama i dopunama se omogućuje da se istovremeno na istim biračkim mestima održe izbori za odbornike skupštine grada i odbornike skupštine gradske opštine.

¹⁸ Predložene izmene se tiču samo nekih preporuka datih u [Konačnom izveštaju](#) ODIHR-a iz 2023. godine i odnose se između ostalog na podnošenje i proglašenje liste kandidata, finansiranje kampanje, definisanje kriterijuma za dobijanje statusa nacionalnih manjina i skraćivanje roka za donošenje odluka Ustavnog suda. ODIHR je 15. aprila izdao [hitno mišljenje](#) u kojem se konstatuje da iako predložene izmene i dopune predstavljaju pozitivan razvoj u sprovođenju nerešenih preporuka, one ipak ne predstavljaju sveobuhvatnu zakonodavnu reviziju koju ODIHR iznova preporučuje.

¹⁹ U praksi, RIK je za ove lokalne izbore prilagodio materijale za obuku i širom zemlje sprovodi obuku za članove biračkih odbora.

²⁰ LIK imaju široku nadležnost u organizaciji lokalnih izbora što podrazumeva i objavljivanje rokovnika za vršenje izbornih radnji, organizovanje tehničkih izbornih priprema, usvajanje rešenja kojim se proglašava izborna lista, objavljivanje podataka o upisu birača, imenovanje članova biračkih odbora i određivanje biračkih mesta, određivanje izgleda glasačkog listića i štampanje glasačkih listića, uređivanje načina primopredaje izbornog materijala pre i posle glasanja, odlučivanje o prigovorima, usvajanje rešenja kojim se poništava glasanje na biračkom mestu zbog nepravilnosti prilikom glasanja i utvrđivanje rezultata.

²¹ U svom stalnom sastavu, svaka LIK ima od 7 do 13 članova, u zavisnosti od broja upisanih birača na teritoriji određene jedinice lokalne samouprave.

Sednice LIK su otvorene za javnost a odluke moraju biti objavljene u roku od 24 sata. Sajt RIK-a se koristi za centralizovano objavljivanje svih prigovora koji su podneti LIK-u i svih rešenja. Do sada, bez obzira na veoma kratak vremenski period, LIK su uspele da ispune sve zakonske rokove i pripreme za izbore su u toku. Od raspisivanja izbora, Gradska izborna komisija Grada Beograda (GIK) održava redovne sednice koje se mogu pratiti preko *YouTube*-a, a ovaj transparentni postupak pozdravilo je nekoliko organizacija civilnog društva (OCD). Beogradska GIK je objavila i dva spota o informisanju birača o upisu u birački spisak i utvrđivanju identiteta i popunjavanju glasačkih listića, koje su emitovali nacionalni medijski servisi.

LIK imenuje članove biračkog odbora (BO) na osnovu predloga odborničkih grupa koje imaju predstavnike u lokalnim skupštinama najkasnije do 22. maja. Sastav BO čine predsedavajući i dva redovna člana kao i njihovi zamenici, a ovaj sastav može biti proširen da uključuje članove i njihove zamenike koje predlažu učesnici na izborima. Suprotno ranijim preporukama ODIHR-a, ne postoji obavezna obuka za BO; zakon samo predviđa da predsedavajući i njihovi zamenici treba da završe obuku i imaju iskustvo sa prethodnih izbora.²²

LIK određuju biračka mesta na osnovu predloga lokalnih organa u roku od deset dana od dana raspisivanja izbora. Prostorije za biračka mesta moraju biti dostupne biračima sa invaliditetom. Na osnovu ZINP, gornja granica za broj birača na biračkom mestu je 2.500. Da bi se sprečila gužva na biralištima i kao jedna od reakcija na prethodne preporuke ODIHR-a, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave (MDULS) je predložilo lokalnim organima da ograniče broj birača po biračkom mestu na 1.800.

VI. UPISIVANJE BIRAČA U BIRAČKI SPISAK

Građani koji imaju najmanje 18 godina na dan izbora imaju pravo glasa, osim onih kojima je odlukom suda u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost. Oduzimanje prava glasa građanima na osnovu intelektualnih i psihosocijalnih poteškoća je u suprotnosti sa međunarodnim standardima.²³

Upis u birački spisak je pasivan. MDULS je nadležno za vođenje JBS, koji predstavlja stalnu elektronsku bazu podataka na osnovu registra matičnih knjiga. Od aprila 2024. godine, MDULS objavljuje broj birača na mesečnom nivou prema teritorijalnoj jedinici lokalne samouprave.²⁴ Na dan 23. aprila 2024. godine, na osnovu evidencije JBS bilo je 4.213.730 birača upisanih na birački spisak na teritorijama jedinica lokalnih samouprava u kojima će se održati lokalni izbori 2. juna. Neki od sagovornika MPI ODIHR-a su naveli da su objavljene informacije nedovoljne da bi se sprovedla smisljena provera JBS. Nekoliko sagovornika MPI ODIHR-a je izrazilo zabrinutost oko tačnosti JBS zbog navodne zloupotrebe JBS u prošlosti, uglavnom oko navodne organizovane migracije birača velikih razmera u vezi sa lokalnim izborima.²⁵

²² U martu 2024. godine, Radna grupa za saradnju sa ODIHR-om koju je obrazovala Vlada predložila je izmene pravnog okvira kojim bi se RIK obavezao da organizuje obuku za BO za sve vrste izbora; do trenutka pisanja izveštaja, o predložnom amandmanu nije bilo glasanja u Narodnoj skupštini.

²³ Na osnovu člana 29. [Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom](#) (KPOI) iz 2006. godine, od država članica se zahteva da „osobama sa invaliditetom garantuju politička prava i mogućnost da vrše svoje prava na jednakoj osnovi kao i ostali“. U stavu 9.4 [Saopštenja br. 4/2011 Odbora KPOI](#) iz 2013. godine, navodi se da „ukidanje prava glasa na osnovu uočene ili stvarne psihosocijalne ili intelektualne smetnje, uključujući i ograničenje na osnovu individualizovane procene, predstavlja diskriminaciju na osnovu invalidnosti“.

²⁴ Kako je navedeno u [Uputstvu za sprovođenje zakona o jedinstvenom biračkom spisku](#) koje je objavljeno u Službenom glasniku Republike Srbije 19. aprila 2024. godine. Pre toga, podaci su se objavljivali kvartalno. Prema rečima predsednice Narodne skupštine ova promena je sprovedena kao direktan rezultat parlamentarnog dijaloga o unapređenju izbornih uslova i sprovođenju preporuka ODIHR-a.

²⁵ Kao odgovor na zahtev Radne grupe koju je obrazovala Vlada od 19. marta 2024. godine, ODIHR je pripremio dve komparativne analize, jednu o praksama i propisima o pristupu podacima o upisu birača, a drugu o metodološkim pristupima o sprovođenju revizije podataka o upisu birača.

Birači mogu proveriti svoje upisane podatke u prostorijama lokalne uprave ili putem interneta i zatražiti ispravke od organa lokalne samouprave od dana raspisivanja izbora a najkasnije 15 dana pre dana glasanja. Nakon zaključenja JBS, MDULS određuje ukupan broj birača po teritorijalnoj jedinici lokalne samouprave i biračkim mestima i prosleđuje izvode nadležnim LIK koji ih onda objavljuju u službenim glasilima. Nakon zaključenja JBS, birači i učesnici na izborima mogu podnositi zahteve za izmene direktno MDULS-u. Konačni birački spisak za svako biračko mesto objavljuje LIK, na osnovu izvoda iz JBS-a koji se dostavlja 72 sata pre dana izbora.

Zakon o JBS je dopunjen 10. maja sa ciljem da se poveća poverenje u tačnost biračkog spiska i odgovori na navodne organizovane migracije birača u vezi sa izborima za gradsku skupštinu Grada Beograda iz decembra 2023. godine. Nakon ovih dopuna, birači će biti upisani u birački spisak na osnovu svog mesta prebivališta koje su imali na dan 3. jula 2023. godine. Dok su neki od sagovornika MPI ODIHR-a pozdravili ovu izmenu kao meru da se povrati određena doza poverenja u JBS, ostali su izrazili zabrinutost o mogućem oduzimanju prava za nekih 15.000 stanovnika sa prebivalištem u Beogradu.

VII. PODNOŠENJE I PROGLAŠENJE LISTE KANDIDATA

Svaki građanin sa pravom glasa ima pravo da bude biran za odbornika na teritoriji jedinice lokalne samouprave u kojoj je upisan da glasa. Političke stranke, koalicije i grupe građana mogu podneti izborne liste lokalnim izbornim komisijama. Liste moraju ispuniti kvotu od 40 procenata za rodnu zastupljenost kako bi bile proglašene, gde se zahteva da najmanje dva od svakih pet kandidata moraju pripadati manje zastupljenom polu.

Uz zahtev za podnošenje i proglašenje liste kandidata moraju se dostaviti potpisi podrške birača sa pravom glasa, overeni kod javnih beležnika, opštinskih organa ili na sudu.²⁶ Sa prikupljanjem potpisa i predajom izbornih lista počelo se nakon raspisivanja izbora i završeno je 12. maja. Svi propusti u dostavljenoj dokumentaciji koji ne predstavljaju osnov za odbacivanje mogu biti ispravljeni u roku od 48 sati. Neki od sagovornika MPI ODIHR-a su izrazili zabrinutost zbog potencijalnog korišćenja falsifikovanih potpisa koje su overili opštinski organi, kao i zbog toga što su neke opozicione liste imale teži pristup organima ovlašćenim za overu. Jedan birač može dati potpis podrške samo jednoj izbornoj listi.

LIK su ovlašćene za proglašenje kandidata. Nakon okončanja perioda za proglašenje, LIK objavljuje „zbirnu“ izbornu listu najkasnije do 17. maja. Nakon proglašenja „zbirne liste“, učesnici na izborima ne mogu više povući svoje izborne liste niti pojedinačni kandidati mogu povući svoje kandidature.

Opozicija je 14. maja tvrdila da je nekoliko njenih izbornih lista u Beogradu odbijeno na osnovu toga što neki od kandidata nisu imali prebivalište u datim opštinama na dan 3. jula 2023. godine i da stoga ne ispunjavaju kriterijume o prebivalištu birača koji su uvedeni na osnovu poslednjih dopuna ZJBS. Na osnovu najnovijih dopuna ZJBS predviđa se da ovaj zahtev ne važi za kandidate na ovim izborima ako je njihova izborna lista predata pre 11. maja, kada su ove dopune stupile na snagu. Deo opozicije je pretio da će bojkotovati i opstruirati izbore ukoliko ove liste ne budu proglašene do 17. maja.

VIII. OKRUŽENJE U KOJEM SE ODVIJA KAMPANJA

Učesnici na izborima imaju pravo da vode kampanju od dana raspisivanja izbora, međutim zakonom se propisuje da zvanični period kampanje sa jednakim uslovima kampanje u medijima počinje nakon proglašenja konačnih izbornih lista na dan 17. maja. Zabranjeno je vođenje kampanje i objavljivanje procena rezultata izbora 48 sati pre dana glasanja i na dan glasanja do zatvaranja biračkih mesta. Vođenje kampanje na društvenim mrežama nije regulisano.

²⁶ Broj potrebnih potpisa se određuje na osnovu broja upisanih birača na teritoriji date jedinice lokalne samouprave.

Po zakonu, javni funkcioneri mogu imati funkciju u političkoj stranci i učestvovati u njenim aktivnostima, samo ako to ne utiče na njihovu javnu funkciju i ako nije zabranjeno zakonom. Javni funkcioneri ne smeju koristiti javne resurse za promociju političkih stranaka i kandidata i ne smeju promovisati stranku tokom sastanaka na kojima učestvuju kao javni funkcioneri. Osim narodnih poslanika i odbornika u pokrajinskim i lokalnim skupštinama, javni funkcioneri su dužni za obaveste javnost da li izražavaju stavove državnih organa ili političke stranke. Neki od sagovornika MPI ODIHR-a su izrazili zabrinutost zbog navodnog povećanog korišćenja budžetskih resursa od strane Privremenog organa Skupštine grada Beograda.²⁷ Opozicioni narodni poslanici su 9. maja podneli predlog za utvrđivanje kršenja Ustava Ustavnom sudu, tvrdeći da je predsednik prekršio Ustav zbog korišćenja njegovog imena na SNS izbornoj listi.²⁸

Prilikom podnošenja i proglašenja listi kandidata, MPI ODIHR-a je konstatovala ograničeno korišćenje tradicionalnih aktivnosti vođenja kampanje uživo. Sagovornici MPI ODIHR-a su slab početak kampanje pripisali izbornom zasićenju i uskršnjim praznicima, kao i da će se aktivnosti vođenja kampanje pojačati nakon završetka perioda za podnošenje i proglašenje lista kandidata. I dalje su prisutni dugogodišnji izvori zabrinutosti zbog potencijalne kupovine glasova i pritiska na zaposlene u javnom sektoru.

Učesnici na izborima i politički akteri koji bojkotuju izbore su aktivni na društvenim mrežama, uključujući Fejsbuk, platformu X i Instagram i postavljaju video snimke i objave.²⁹ U političkom diskursu, na internetu i u ostalim medijima, do sada su dominantna nacionalna pitanja, kao i status Kosova³⁰, nacrt Rezolucije UN o Srebrenici i nastojanja države da se nosi sa geopolitičkom dinamikom u regionu i izvan njega, mada se pojavljuju i teme lokalne infrastrukture³¹. U Beogradu politički akteri opsežno diskutuju o projektima lokalne infrastrukture, uključujući i javne tendere pred EXPO 2027.

IX. FINANSIRANJE KAMPANJE

Finansiranje kampanje je pre svega regulisano Zakonom o finansiranju političkih aktivnosti (ZFPA) iz 2022. godine i Zakonom o sprečavanju korupcije iz 2019. godine (poslednji put izmenjenom 2022. godine). ZFPA nije menjan od kada je usvojen. Ranije dugogodišnje preporuke ODIHR-a i Evropske komisije za demokratiju kroz pravo Saveta Evrope (Venecijanske komisije) prvenstveno se odnose na preporuke koje se tiču nepostojanja efikasnog mehanizma nadzora, nedostataka sistema odvrćajućih sankcija i nepostojanja efikasne raspodele javnih resursa.

Političke stranke zastupljene u Narodnoj skupštini i jedinicama lokalne samouprave imaju pravo na godišnje finansiranje iz javnih sredstava srazmerno svojim rezultatima na prethodnim izborima. Podnosioci izbornih lista takođe mogu dobiti sredstva javnog finansiranja za vođenje kampanje, što iznosi 0,07 procenata poreskih prihoda u okviru godišnjeg budžeta njihovih lokalnih samouprava. Javna sredstva za finansiranje kampanja isplaćuju se u dva dela. Prvi deo, podeljen jednako između svih

²⁷ Od 22. aprila, uprava Grada Beograda postavila je reklame na bilbordima na kojima stoji da će biti isplaćeno po 20.000 dinara za svako dete u osnovnoj ili srednjoj školi (oko 171 evra) i da će ulaz na opštinske bazene biti besplatan. Ostale opštine su postavile oglase da se poklanjaju besplatni časovi engleskog jezika i kompjuterska obuka za starije i omladinu.

²⁸ Ukupno 84 narodnih poslanika mora potpisati predlog za pokretanje postupka za razrešenje predsednika. Član 118. Ustava kaže: „Predsednik Republike razrešava se zbog povrede Ustava, odlukom Narodne skupštine, glasovima najmanje dve trećine narodnih poslanika. Ustavni sud je dužan da po pokrenutom postupku za razrešenje, najkasnije u roku od 45 dana, odluči o postojanju povrede Ustava.“

²⁹ MPI ODIHR-a prati naloge na društvenim mrežama svih glavnih učesnika na izborima i lidera glavnih stranaka, kao i zvanične naloge odabranih opština. Pored toga, MPI ODIHR-a sprovodi kvalitativnu analizu govora mržnje, zapaljivog govora i uvredljivih komentara, ali i prisustva dezinformacionih narativa na društvenim mrežama.

³⁰ Svako upućivanje na Kosovo, bilo da je upućivanje na teritoriju, institucije ili stanovništvo, u ovom tekstu treba tumačiti u potpunosti u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija.

³¹ U maju 2024. godine, Generalna skupština UN će glasati o Rezoluciji o uspostavljanju Međunarodnog dana promišljanja i sećanja na genocid u Srebrenici. Parlamentarna skupština Saveta Evrope je 16. aprila 2024. godine [glasala da se Kosovo primi u članstvo](#), a konačnu odluku o članstvu će doneti Komitet ministara Saveta Evrope.

proglašenih lista, isplaćuje se pet dana nakon objavljivanja „zbirne liste kandidata“, što dospeva 15 dana pre dana glasanja. Iznos drugog dela zavisi od broja mandata koji osvoji politička stranka. Suprotno ranijim preporukama ODIHR-a, ovo nije podložno proverbi zakonitosti finansiranja kampanje. Da bi se dobila javna sredstva, učesnici na izborima moraju položiti izbornu jemstvo koje je jednako iznosu prve uplate.

Učesnici na izborima mogu finansirati svoje kampanje i novčanim i nenovčanim donacijama, članarinama, sopstvenim sredstvima, kreditima i zajmovima; zabranjene su donacije iz različitih izvora, uključujući i strane izvore i javna sredstva.³² Donacije koje iznose više od jedne prosečne mesečne plate moraju biti prikazane na veb stranici podnosioca liste, najkasnije osam dana od dana prijema donacije.³³

Agencija za sprečavanje korupcije (ASK) je ovlašćena da nadgleda političko finansiranje stranaka i spreči zloupotrebu državnih resursa. Podnosioci lista moraju ASK-u dostavljati preliminarne izveštaje o finansiranju kampanje, najkasnije sedam dana pre dana izbora, a izveštaji se odnose na period od dana raspisivanja izbora do 15 dana pre dana određenog za glasanje, te izveštaji ne pokrivaju poslednju fazu kampanje. Konačni izveštaji o finansiranju kampanje moraju se podneti u roku od 30 dana od dana objavljivanja ukupnog izveštaja o rezultatima izbora.³⁴ Međutim, ASK ima obavezu da objavi svoje zaključke o preliminarnim i konačnim izveštajima u roku od 120 dana od roka za njihovo podnošenje. ASK je rasporedila 44 posmatrača na terenu koji beleže informacije o potrošnji u kampanji. Nekoliko sagovornika MPI ODIHR-a je reklo da nema poverenja u ASK jer nema proaktivan pristup u rešavanju navodnih kršenja.³⁵

X. MEDIJI

U medijskom sektoru ima dosta medija, uprkos relativno malom tržištu oglašavanja, ali sektor se bori sa finansijskom nesigurnošću i političkom polarizacijom.³⁶ Izazovi u medijskom okruženju obuhvataju zastrašivanje novinara, nekažnjivost za zločine protiv novinara, politički i ekonomski uticaj na medije, koncentraciju medijskog vlasništva i nedosledno sprovođenje zakona.³⁷

Javni medijski servisi se finansiraju na osnovu taksi. Radio televizija Srbije (RTS) ima tri televizijska kanala i četiri radio stanice sa nacionalnom pokrivenošću, dok regionalna Radio televizija Vojvodine (RTV) ima dva televizijska kanala i tri radio stanice. Članove upravnih odbora javnih medijskih servisa imenuje Regulatorno telo za elektronske medije (REM) na mandat od pet godina. REM je 2022. godine

³² Javna sredstva za redovne političke aktivnosti mogu se koristiti za finansiranje izbornih kampanja. Zabranjene su donacije iz anonimnih izvora, od neprofitnih organizacija, sindikata i religijskih organizacija, kockarske zajednice, kao i putem trećih lica. Pravna ili fizička lica koja imaju ugovore o javnim nabavkama isto tako ne mogu donirati tokom perioda trajanja njihovih ugovora i u periodu od dve godine nakon završetka ugovora.

³³ Fizičko lice može donirati do 10 prosečnih mesečnih plata godišnje (u februaru 2024. godine, prosečna mesečna plata iznosila je 94.125 dinara ili oko 800 EUR), dok pravno lice godišnje može donirati do 30 mesečnih plata. Tokom izbornih godina, ovi limiti se dupliraju, bez obzira na broj učesnika izbora.

³⁴ Preliminarni i konačni izveštaji moraju biti objavljeni na sajtu ASK u roku od tri, odnosno u roku od sedam dana.

³⁵ U svom periodičnom izveštaju, Komitet za ljudska prava UN predložio je jačanje mandata i nezavisnosti ASK. U svom [Četvrtom periodičnom izveštaju](#) od 18. marta 2024. godine, u okviru svojih završnih zapažanja, Komitet za ljudska prava UN je izrazio žaljenje zbog nedovoljnih informacija koje je dostavila Srbija o mehanizmima kojima se garantuje nezavisnost agencije i nedovoljno informacija o slučajevima umešanosti visokih javnih funkcionera u slučajeve korupcije.

³⁶ Na osnovu izveštaja [Nacije u tranzitu Freedom House](#)-a, ocena nezavisnih medija je pala sa 4,00 u 2014. godini na 2,75 u 2024. godini. U izveštaju [Indeksa slobode svetske štampe](#) za 2024. godinu organizacije Reporteri bez granica, Srbija se od 180 zemalja nalazi na 98. mestu u poređenju sa 54. mestom u 2014. godini.

³⁷ Na [Platformi za bezbednost novinara](#) Saveta Evrope zabeleženo je pet aktivnih upozorenja u 2024. godini, u vezi sa napadima na fizičku bezbednost i integritet novinara (2), uznemiravanjem i zastrašivanjem novinara (2) i nekažnjivošću (1). U okviru Godišnjeg izveštaja o aktivnostima Stalne radne grupe za bezbednost novinara za 2023. godinu [navodi](#) se da se u manjoj meri popravila statistika u vezi sa brojem napada i slučajeva u kojima je pokrenut postupak, međutim Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) je već zabeležilo 50 novih napada na novinare u 2024. godini.

obnovio dozvole komercijalnim terestrijalnim televizijama TV Pink, TV Happy, TV Prva i TV B92, dok još uvek nije dodeljena dozvola za petu frekvenciju.³⁸

Ustav i medijski zakoni pružaju okvir za garantovanje slobode izražavanja i medija, uključujući i raznovrsnost sadržaja, promovisanje medijskog pluralizma kao i zabranu cenzure i podsticanja mržnje i diskriminacije. Cilj izmena medijskih zakona usvojenih u oktobru 2023. godinama je usklađivanje medijskog zakonodavstva sa direktivama EU. Uprkos nekim pozitivnim koracima, zbog određenih zakonodavnih izmena – kao što je izostajanje imenovanja novih članova Saveta REM-a uprkos revidiranom mehanizmu imenovanja, odsustvo odredbi kojima se nameću etički standardi medijima koji dobijaju javna sredstva, kao i zbog odredbi kojima se dozvoljava da država bude suvlasnik privatnih medija – lokalni i međunarodni medijski čuvari i sagovornici MPI ODIHR-a izrazili su zabrinutost.³⁹

Na osnovu Zakona o elektronskim medijima, pružaoci audiovizuelnih usluga moraju poštovati propise kojima se reguliše zabrana političkog oglašavanja izvan perioda kampanje, objavljivanje tarifa za političko oglašavanje pre kampanje, izveštavanje o izborima bez diskriminacije, jasno obeležavanje izbornog programa, i objavljivanje detaljne metodologije ispitivanja javnog mnjenja. Mediji ne smeju izveštavati 30 dana pre dana izbora o događajima organizovanim povodom otvaranja infrastrukturnih projekata ako tim događajima prisustvuju javni funkcioneri koji su istovremeno kandidati na izborima. Na osnovu izbornih zakona obavezno je pravično zastupanje učesnika na izborima i period izborne tišine 48 sati pre dana glasanja. Javni medijski servisi su dužni da učesnicima na izborima obezbede jednak medijski prostor u svom programu bez naknade.

Zadatak REM-a je da prati da usklađenost i poštovanje zakona od strane pružalaca audiovizuelnih usluga. REM je 5. aprila pokrenuo javnu raspravu o reviziji 15 propisa, između ostalog i Pravilnika o načinu izvršavanja obaveza pružalaca medijskih usluga tokom izborne kampanje. Ovaj pravilnik je usvojen 7. maja, bez značajnih izmena u poređenju sa prethodnom verzijom i stupa na snagu 8 dana nakon dana objavljivanja 10. maja. Odnosi se na sve pružaoce medijskih usluga, a ne samo na javne medijske servise kao na prethodnim izborima. Kao deo svog plana nadzora, REM će postupati po svim prigovorima koje primi i započeo je praćenje osam pružalaca medijskih usluga.⁴⁰ Konačni izveštaj monitoringa izbora iz decembra 2023. godine još uvek nije objavljen i do današnjeg dana nije izrečena nijedna sankcija u vezi sa prigovorima podnesenim REM-u koji se tiču medija.⁴¹

MPI ODIHR-a je 6. maja počela svoj kvalitativni i kvantitativni medijski monitoring izveštavanja o političkim i izbornim aktivnosti na osam televizijskih kanala.⁴²

XI. UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA

Ustavnom se prepoznaju 23 nacionalne manjine i predviđaju se privremene specijalne mere da bi se obezbedilo njihovo političko učešće i zastupljenost. Od 120 registrovane političke stranke, 71 stranka predstavlja nacionalne manjine. U trenutnom sazivu Narodne skupštine, 12 narodnih poslanika je izabrano sa lista nacionalnih manjina, a neki drugi poslanici koji su pripadnici nacionalnih manjina

³⁸ Evropska komisija je u svom [Izveštaju za Srbiju za 2023. godinu](#) konstatovala da peta dozvola „još nije dodeljena, bez verodostojnog opravdanja“. Što se tiče slobode izražavanja, u izveštaju se navodi da je tokom izveštajnog perioda došlo da ograničenog napretka.

³⁹ EU Platforma [Medijska sloboda brzi odgovor](#) (MFRR) izrazila je zabrinutost zbog odredbe koja će u suštini olakšati povratak države kao suvlasnika privatnih medija u Srbiji, čime se odstupa od Medijske strategije koju je usvojila Vlada Republike Srbije.

⁴⁰ REM sprovodi kvantitativni monitoring nad četiri televizijska kanala javnih medijskih servisa i četiri privatna kanala sa nacionalnom frekvencijom.

⁴¹ Periodični izveštaj REM-a o medijskom monitoringu objavljen je 23. decembra 2023. godine ali ne sadrži podatke o četiri privatna terestrijalna TV kanala sa nacionalnom pokrivenošću.

⁴² Uzorak medijskog monitoringa MPI ODIHR-a uključuje šest terestrijalnih televizijskih kanala sa nacionalnom pokrivenošću (RTS 1, RTV 1, TV PINK, TV Happy, TV Prva i TV B92), koji se prate svakog dana od 18:00 do 24:00 časa, a na dva kablovska televizijska kanala prate se informativni programi u udarnom terminu (N1 i Nova S).

izabrani su iz redova vodećih stranaka. Tri člana nove vlade pripadaju nacionalnim manjinama⁴³. Neki gradonačelnici su predstavnici manjina, a imenovale su ih i manjinske liste i vodeće stranke.⁴⁴

Izbornim listama koje predstavljaju nacionalne manjine treba manji broj potpisa podrške da bi im lista bila proglašena i manji broj glasova da bi dobili sredstva javnog finansiranja. Zakonom nisu propisani kriterijumi na osnovu kojih izborna komisija može odrediti koja izborna lista predstavlja nacionalne manjine, čime se otvara prostor za potencijalne zloupotrebe povlašćenih uslova za učešće na izborima.

Zakon propisuje da u opštinama u kojima nacionalne manjine čine više od 15 procenata lokalnog stanovništva, glasački listići i materijali za sprovođenje izbora moraju biti izrađeni i na jeziku te nacionalne manjine. Proglašeno je nekoliko lista stranaka nacionalnih manjina koje će učestvovati na narednim izborima u opštinama u kojima postoji značajan broj stanovnika koji pripadaju nacionalnoj manjini.

XII. REŠAVANJE IZBORNIH SPOROVA

Prigovori protiv donete odluke, preduzete radnje i zbog propuštanja neke LIK i BO podnose se za to nadležnoj LIK, a protiv rešenja LIK kojim je odlučeno po prigovoru može se podneti žalba Višem sudu.⁴⁵ Zakonom se daje više prava podnosiocima listi dok je mogućnost za podnošenje prigovora za ostale zainteresovane strane manja i zavisi od predmeta.⁴⁶ Domaći posmatrači mogu samo uložiti prigovor u vezi sa svojim pravom da posmatraju štampanje i primopredaju glasačkih listića. Zakon propisuje blagovremeno rešavanje izbornih sporova.⁴⁷ Sednice viših sudova na kojima se razmatraju prigovore u vezi sa izborima nisu javne.

RIK vodi Registar prigovora koji se podnose LIK i sudovima.⁴⁸ Od dana raspisivanja izbora do 11. maja, na sajtu RIK-a je objavljeno 95 prigovora i svi se odnose na podnošenje i proglašenje izborih listi. Većinu prigovora su podneli birači. U ukupno 78 prigovora stoji da korišćenje imena Predsednika Vučića na izbornoj listi SNS nije u skladu sa njegovom ustavnom ulogom i da predstavlja sukob interesa; većina njih je odbačena jer nije u okviru nadležnosti LIK. Na dve odluke LIK je dalje uložena žalba Višem sudu.⁴⁹ Svi ostali prigovori se odnose na navodno krivotvorenje potpisa podrške u dokumentaciji koja se dostavlja uz izbornu listu, status lista manjina, činjenicu da izborna lista ne ispunjava kriterijum potrebnih 40% pripadnika manje zastupljenog pola, kao i da se član LIK-a nalazi

⁴³ Ministri za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, turizam i omladinu i ministar bez portfelja.

⁴⁴ Uključujući gradonačelnika Novog Pazara (Socijalna demokratska partija, SDP), i predsednike opština Ada (SNS), Bačka Topola (Savez vojvodanskih Mađara; SVM/VMSZ), Bosilegrad (Stranka bugarske manjine „To smo mi – Vladimir Zaharijev“), Bujanovac (Demokratska partija; DP), Dimitrovgrad (SNS), Kanjiža (SVM/VMSZ), Kovačica (SNS), Preševo (Alternativa za promene), Senta (SVM/VMSZ), Sjenica (SDP), Tutin („Tutin na prvom mjestu“) i Žagubica (SNS).

⁴⁵ Na osnovu izmena i dopuna ZLI iz 2022. godine, odgovornost za odlučivanje po žalbi u vezi sa lokalnim izborima je prebačena sa Upravnog suda na Viši sud u čijoj nadležnosti se nalazi određena jedinica lokalne samouprave. Iako se podnosilac prigovora može žaliti sudu na rešenje LIK o odbacivanju ili odbijanju prigovora, mogućnost žalbe na rešenje LIK-a kojim je usvojen prigovor je ograničena samo na slučajeve u kojima je podnosiocu prigovora neposredno povređen pravni interes.

⁴⁶ Birači mogu podneti prigovor protiv rešenja o izbornim listama, predloga o imenovanju članova LIK u proširenom sastavu i članova BO, i protiv LIK-ovog ukupnog izveštaja o rezultatima lokalnih izbora. Međutim, birači mogu podneti prigovor samo na biračkom mestu ako je došlo do kršenja njihovog biračkog prava. Pravo za podnošenje prigovora zbog nepravilnosti na biračkom mestu dato je samo podnosiocima proglašanih izbornih lista. Političke stranke mogu podneti prigovor protiv rešenja o imenovanju članova lokalne izborne komisije u proširenom sastavu, dok odborničke grupe mogu podneti prigovor protiv predloga o imenovanju članova BO u stalnom sastavu.

⁴⁷ Rokovi za podnošenje i rešavanje po prigovorima su od dva do tri dana, žalbe moraju biti podnete u roku od tri dana, a organ kojem se podnosi žalba ima tri dana za donošenje odluke.

⁴⁸ Prigovori se mogu podneti samo u pismenoj formi.

⁴⁹ Viši sud u Novom Sadu je u svojoj odluci konstatovao da zakon ne zabranjuje korišćenje imena predsednika na listi. Viši sud u Kraljevu je potvrdio rešenje LIK Raška koja je odbacila slučaj kao neblagovremen.

na izbornoj listi. Četiri prigovora su odbačena kao neosnovana, dok je jedan prigovor odbačen na osnovu tehničkih kriterijuma jer ga je podnelo neovlašćeno lice.⁵⁰ Četiri prigovora su usvojena.⁵¹

ASK prima prijave protiv zloupotrebe javnih resursa i funkcija od strane javnih funkcionera i političkih subjekata u okviru izborne kampanje i povrede propisa kojima se reguliše finansiranje kampanje. ASK razmatra takve slučajeve i po službenoj dužnosti. ASK inače ima pet dana za odlučivanje po prijavi.⁵² ASK ove slučajeve razmatra na zatvorenim sednicama jer po zakonu nije dužna da svoje sednice otvori za javnost. Ako ASK ustanovi da je došlo do nepravilnosti, može izdati upozorenje i ima ekskluzivno pravo da uputi slučajeve prekršajnom sudu. Na odluke ASK u vezi sa kršenjem pravila o finansiranju kampanje prema ZFPA može se izjaviti žalba Upravnom sudu, međutim sud nije obavezan da po hitnom postupku odlučuje u takvim slučajevima.⁵³ Uprkos ranijim preporukama ODIHR-a, ne može se uložiti žalba na odluke ASK o nepokretanju postupka protiv javnih funkcionera prema Zakonu o sprečavanju korupcije.

XIII. POSMATRANJE IZBORA

ZINP predviđa da domaći i međunarodni posmatrači imaju pravo da neometano posmatraju sve faze izbornog procesa. Organizacije civilnog društva koje su zakonski registrovane da obavljaju poslove u vezi sa izborima mogu imenovati posmatrača najkasnije sedam dana pre dana održavanja izbora. Samo jedan domaći posmatrač iz iste organizacije može biti prisutan u izbornoj komisiji ili na biračkom mestu u datom trenutku. Međunarodni posmatrači moraju zatražiti akreditaciju najkasnije deset dana pre dana glasanja.⁵⁴

Centar za slobodne izbore i demokratiju (CESID) i Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA) su obavestili MPI ODIHR da planiraju da posmatraju izbore za Skupštinu grada Beograda, a CESID planira i da paralelno vodi tabelarni prikaz rezultata.

Nekoliko sagovornika je obavestilo MPI ODIHR da postoji atmosfera pritiska i smanjenog prostora za aktivnosti civilnog društva.⁵⁵ Nakon izveštaja organizacije CRTA koji ukazuju na to da je bilo organizovanih migracija birača tokom izbora za Skupštinu grada Beograda u decembru 2023. godine, državni organi i provladini mediji neprestano optužuju organizaciju CRTA za destabilizaciju ustavnog poretka zemlje.⁵⁶

⁵⁰ U vezi sa navodnim krivotvorenjem potpisa podrške, LIK Valjevo je navela da ne proverava autentičnost potpisa.

⁵¹ LIK Ivanjica je usvojio prigovor i poništio odluku o proglašenju izborne liste „Aleksandar Vučić – Ivanjica Sutra“ jer lista nije ispunila potrebnih 40% kvote za manje zastupljeni pol. LIK Svrlijig je poništio svoju odluku o proglašenju liste nacionalne manjine, konstatujući da podnosilac liste nema cilj da predstavlja rusku nacionalnu manjinu.

⁵² Po zakonu, ASK mora u roku od 24 sata od prijema prijave obavestiti politički subjekat protiv kojeg je pokrenut postupak. Međutim, od dana kada je politički subjekat obavešten ASK ima pet dana da odlučuje po prijavi. Pored toga, ASK može zahtevati informacije od državnih organa, banaka, fizičkih i pravnih lica, koji imaju obavezu da pošalju informacije koje se traže u roku od tri dana, čime se proces može dalje produžiti.

⁵³ Osim toga, na osnovu Zakon o upravnim sporovima, stranke u postupku moraju da dokažu da im je upravnim aktom povređen pravni interes.

⁵⁴ U ZLI se ne reguliše akreditacija posmatrača ali se u članu 8. kaže „ [odredbe] zakona kojim se uređuje izbor narodnih poslanika shodno se primenjuju i na lokalne izbore u pitanjima koja ovim zakonom nisu posebno uređena“. Na osnovu ZINP, RIK je zadužen za akreditovanje posmatrača.

⁵⁵ Pogledati [Saopštenje](#) koje su 20. februara 2024. godine Vladi Srbije uputili specijalni izvestilac UN o položaju branitelja ljudskih prava, specijalni izvestilac UN o unapređenju i zaštiti prava na slobodu mišljenja i izražavanja i specijalni izvestilac UN o pravima na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja. Specijalni izvestioci UN su naročito naglasili svoju „duboku zabrinutost u vezi sa veoma rasprostranjenim diskreditujućim izjavama i kampanjama blaćenja protiv izbornih posmatrača koji su izrazili svoju zabrinutost zbog potencijalnih prevara u Srbiji, koje dolaze i od političara najvišeg ranga u zemlji“. U izveštaju Evropske komisije za Srbiju za 2023. godinu konstatuju se „verbalni napadi i kampanje blaćenja protiv organizacija civilnog društva“.

⁵⁶ Videti [izjavu](#) MDULS-a od 13. aprila 2024. godine.

XIV. AKTIVNOSTI MISIJE ZA POSMATRANJE IZBORA ODIHR-A

Misija za posmatranje izbora ODIHR-a otvorena je 30. aprila u Beogradu. Šef misije se sastao sa vršiocem dužnosti pomoćnika ministra spoljnih poslova, predsednikom i članovima Republičke izborne komisije i izborne komisije Grada Beograda, Agencijom za sprečavanje korupcije, predstavnicima REM-a, liderima političkih stranaka, predstavnicima civilnog društva kao i predstavnicima diplomatske zajednice. MPI ODIHR je uspostavila redovne kontakte sa organima za sprovođenje izbora, državnim institucijama koje su uključene u izborni proces, političkim strankama, kandidatima, građanskim društvom, medijima i predstavnicima diplomatske zajednice.

*Verzija ovog izveštaja na engleskom jeziku je jedini zvanični dokument.
Nezvaničan prevod je dostupan na srpskom jeziku.*